

ВІСНИК
ЛЬВІВСЬКОГО
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Збірник наукових праць

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ВИПУСК 53

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО ЛЬВІВСЬКОГО
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
2017

Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П. О., Барна М. Ю., Семак Б. Б. та ін.]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. – Вип. 53. – 184 с. – (Економічні науки).

Збірник наукових праць
Випуск 53

Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна перейменовано у Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.

Відповідно до Наказу МОН України № 241 (Додаток 9) від 09 березня 2016 року збірник включено до Переліку наукових фахових видань України.

Друкується за ухвалою Вченої ради Львівського торговельно-економічного університету. Протокол засідання Ради № 3 від 10 листопада 2017 року.

Редакційна колегія:

Куцик Петро Олексійович, к.е.н., проф. (головний редактор);
Барна Марта Юріївна, д.е.н., проф. (заступник головного редактора);
Семак Богдан Богданович, д.е.н., проф. (заступник головного редактора);
Перепьолкіна Олена Олександрівна, к.е.н., доц. (відповідальний секретар);
Апопій Віктор Володимирович, д.е.н., проф.;
Ааронсон Е. Вільям, Ph.D, As.Pr. (США);
Башнянин Григорій Іванович, д.е.н., проф.;
Васильців Тарас Григорович, д.е.н., проф.;
Виноградова Олена Володимирівна, д.е.н., проф.;
Господаровіч Анджей, Dr.hab., As.Pr. (Республіка Польща);
Дайновський Юрій Анатолійович, д.е.н., проф.;
Слейко Василь Іванович, д.е.н., проф.;
Ковалик Наталія Василівна, к.філол.н., доц.;
Лебедева Світлана Миколаївна, д.е.н., проф. (Республіка Білорусь);
Мерський Януш, Ph.D, Pr. (Республіка Польща);
Мізюк Богдан Михайлович, д.е.н., проф.;
Міценко Наталія Григорівна, д.е.н., проф.;
Міщук Ігор Пилипович, д.е.н., проф.;
Редченко Костянтин Іванович, д.е.н., проф.;
Сафонов Юрій Миколайович, д.е.н., проф.;
Флейчук Марія Ігорівна, д.е.н., проф.;
Черкасова Світлана Василівна, д.е.н., проф.;
Шавга Лариса Афанасьївна, д.е.н., проф. (Республіка Молдова);
Шевчук Віктор Олексійович, д.е.н., проф.;
Шимановська-Діанич Людмила Михайлівна, д.е.н., проф.

Відповідальний за випуск – д.е.н., проф. Семак Б. Б.

ISSN 2522-1205 (Print)

ISSN 2522-1213 (Online)

Електронна версія : <http://www.lute.lviv.ua/education/nauk-vydan/visnyk-ekon/>

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Варналій З. С., Лунак Р. Л., Рудик С. А.

ЗАСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЯХ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПОДОЛАННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....5

Васильців Т. Г., Флейчук М. І., Лунак Р. Л.

ПРІОРИТЕТИ І ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....10

Куцук В. І., Жихарцева О. О.

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ СИСТЕМ...20

Лейбович А. В., Череп А. В.

КОНЦЕПЦІЯ ПОБУДОВИ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ РЕГІОНУ НА БАЗІ ВИКОРИСТАННЯ
ТЕОРІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ.....27

Підхонний О. М., Журба О. Ю.

ТЕНДЕНЦІЇ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ЛЬВОВА.....33

Батьковець Н. О., Батьковець Г. А.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ УКРАЇНИ НА РИНКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ.....37

Слейко В. І., Демчишин М. Я., Кожан Д. В.

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ.....42

Чех М. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ
ЗАМІЩЕННЯ ІМПОРТУ: ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ.....49

Яцук В. І.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СИСТЕМ В ІНДУСТРІЇ
ТУРИЗМУ.....56

Лихолат С. М.

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ БАЗОВИХ КАТЕГОРІЙ “МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО”
ТА “МАЛИЙ БІЗНЕС”.....61

Гудзовата О. О.

КРИПТОВАЛЮТИ У ГРОШОВО-КРЕДИТНІЙ СФЕРІ: ТЕХНОЛОГІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА
БЕЗПЕКА.....66

Колянко О. В.

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ.....71

Вірт М. Я., Клепанчук О. Ю.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....76

Озимок Г. В.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ.....82

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ: ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гончар О. І.

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ.....86

<i>Міценко Н. Г., Різник Д. В.</i>	
ЕФЕКТИВНА МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	90
<i>Федулова І. В.</i>	
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РИЗИК-АПЕТИТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	96
<i>Міщук І. П., Гадада В. Г., Марій О. Т.</i>	
ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	102
<i>Заярна Н. М., Ціцяла Н. С.</i>	
АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙ ТА АЛГОРИТМ ЇЇ ОЦІНКИ.....	109
<i>Бабенко О. М.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКИ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІДЕРСТВА В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	116
<i>Кліпкова О. І.</i>	
ОПТИМІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ.....	122
<i>Грищенко І. В., Білецька Н. В., Клівіденко Л. М.</i>	
ФАКТОРИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА...	128
<i>Медвідь Л. Г., Левкович А. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	132
<i>Олексин І. І.</i>	
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	138
<i>Гуштан Т. В.</i>	
СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ.....	146
<i>Скупейко В. В.</i>	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЕТАПІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	151
<i>Тучковська І. І., Полотай Б. Я.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ У ФРАНЦІЇ.....	156
<i>Сментина Н. В.</i>	
УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ІНТЕГРОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	160
<i>Куцик В. І., Хомицький А. І., Кук М. І.</i>	
СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	166
<i>Дейнека Т. А.</i>	
ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	172
<i>Дубина М. В.</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....	178

Дейнека Т. А.,

к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки, Вищий навчальний заклад Укоопспілки
“Полтавський університет економіки і торгівлі”, м. Полтава

ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад трансформації економічного та соціального розвитку глобалізованого суспільства. Вирішення поставлених у статті завдань базується на принципах діалектики та загальнонаукових методах пізнання. Представлена у вигляді формалізованої моделі політико-економічна концепція трансформації економічного та соціального розвитку глобалізованого суспільства. З'ясування концептуальних засад трансформації економічного та соціального розвитку глобалізованого суспільства дозволяє ідентифікувати та описати протидіючі тенденції у названих сферах людського життя та урахувати, що особливість різноспрямованих трендів зумовлена ціннісними прерогативами індустріалізму та постіндустріалізму. Значущість результатів дослідження також полягає у можливості застосовувати названі концептуальні підходи до виявлення внутрішніх суперечностей, які властиві процесам формування, функціонування та розвитку глобальної економіки та планетарного суспільства.

Ключові слова: політико-економічна концепція, системна трансформація, соціально-економічний розвиток, глобалізоване суспільство, суперечності, постіндустріалізм, посткапіталізм.

Deyneka T.A.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Department of International Economics, Higher Educational Establishment of Ukoopspilka “Poltava University of Economics and Trade”, Poltava

POLITICAL-ECONOMIC CONCEPT OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT OF GLOBALIZED SOCIETY

Abstract. Purpose of the article is to define the conceptual basis of transformation of economic and social development of globalized society. Performance of tasks of the article is based on the principles of dialectics and universal scientific research methods. The political-economic concept of transformation of economic and social development of globalized society is presented in a form of formalized model. The clarification of conceptual basis of transformation of economic and social development of globalized society allows to define and describe the contradictory trends in the named areas of human life, and to consider that the peculiarity of the multidirectional trends is determined by the value prerogatives of industrialism and post-industrialism. The value of the research results consists also in possibility to implement the named conceptual approaches to identifying internal contradictions, inherent in formation, functioning and development processes of global economy and planetary society.

Keywords: political-economic concept, system transformation, social and economic development, globalized society, contradictions, post-industrialism, post-capitalism.

Постановка проблеми. Формування концепції, яка б відображала умови переходу глобального соціуму на новий, більш досконалий рівень розвитку, вимагає звернення до існуючої типології суспільних систем. У сучасній науці утвердилася така думка про послідовність зміни інституціональних форм соціально-економічних систем: доіндустріальна економіка та відповідно утворений на її основі соціум, індустріальна та постіндустріальна. У наш час, у період пізнього капіталізму, відбуваються процеси поступової розбудови принципово іншого типу економіки / суспільства – постіндустріального, зміст якого визначає прогрес знань, інновацій, розвиток

нематеріального виробництва. Створюючи в рамках глобальної економіки основи нового способу виробництва, постіндустріалізм поступально долає низку висхідних етапів, формуючи, таким чином, необхідні матеріальні умови виникнення істинно гуманістичної системи життя планетарного соціуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Майбутнє людства, господарські та суспільні форми його існування викликають великий інтерес вчених, тому названа проблематика надзвичайно активно досліджується в полі сучасної науки. Необхідно назвати роботи таких науковців: Дж. Армстронг,

Ю. Бажал, В. Базилевич, А. Бузгалін, І. Валлерс-
тайн, В. Вернадський, А. Гальчинський, В. Геєць,
Л. Гумилев, Г. Дерлугьян, К. Калхун, А. Колганов,
Р. Коллінз, М. Кондратьєв, М. Манн, П. Мейсон,
П. Сорокин, А. Дж. Тойнбі, Е. Фелпс, А. Філіпенко
та ін.

Однак, незважаючи на наявність багатьох кон-
цептуальних підходів (у тому числі полярних за
своєю сутністю), система поглядів щодо розвитку
глобалізованого суспільства продовжує формувати-
ся. Ця проблема відноситься до сфери фундамен-
тальних знань про соціум, вона є надзвичайно ба-
гатогранною, а отже, ще довго залишатиметься ак-
туальною для наукових пошуків.

Постановка завдання. Метою статті є визна-
чення концептуальних засад трансформації еконо-
мічного та соціального розвитку глобалізованого
суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження.
Наукові засади постіндустріалізму (де акцент ста-
виться на змінах, що відбуваються в економіці та
суспільстві під впливом техніко-технологічних
трансформацій), у наш час активно розвиваються за
напрямом концептуалізації посткапіталізму (де на-
голос переноситься на спосіб виробництва та форми
власності, які виступають визначальними чинника-
ми зміни укладу). При цьому як у концепціях пост-
індустріального суспільства, так і в концепціях

посткапіталістичного суспільства велика увага
приділяється власне людині – її особливій ролі як
носія і продуцента знань та її діяльності.

Саме гуманізм як визначальна цінність розвитку
суспільства може забезпечити умови створення пла-
нетарної цілісності. За умов же панування ринкових
цінностей (прибутку та матеріального збагачення),
які продовжують відігравати суттєву роль у відно-
синах періоду пізнього капіталізму та які є істотно
зумовленими глобалізацією, здебільшого виникає
ефект не стільки гармонізованої єдності світу, скіль-
ки всебічної залежності учасників таких відносин.

Вищий рівень розвитку суспільства, який посту-
пово формуватиметься на основі розбудови пост-
індустріальних відносин, змістовно відповідає по-
няттю “хороше життя” у тому сенсі, в якому його
розумів Арістотель, сприймали М. Монтень та
Ф. Ніцше, а також трактують сучасні науковці [1; 2].
Йдеться про таке утворення глобальної суспільної
системи, за якої соціально-творча сутність індивіда
та феномен нового типу мислення, що утвердився в
суспільстві, визначають як зміст, так і критерій
прогресу людства; про суспільство, економіка якого
динамізується творчою діяльністю членів соціуму,
реалізацією продуктивних ідей, створенням іннова-
ційних продуктів. Саме такі засади беруться нами за
основу побудови концепції забезпечення вищого
рівня економічного та соціального розвитку світо-
вого суспільства.

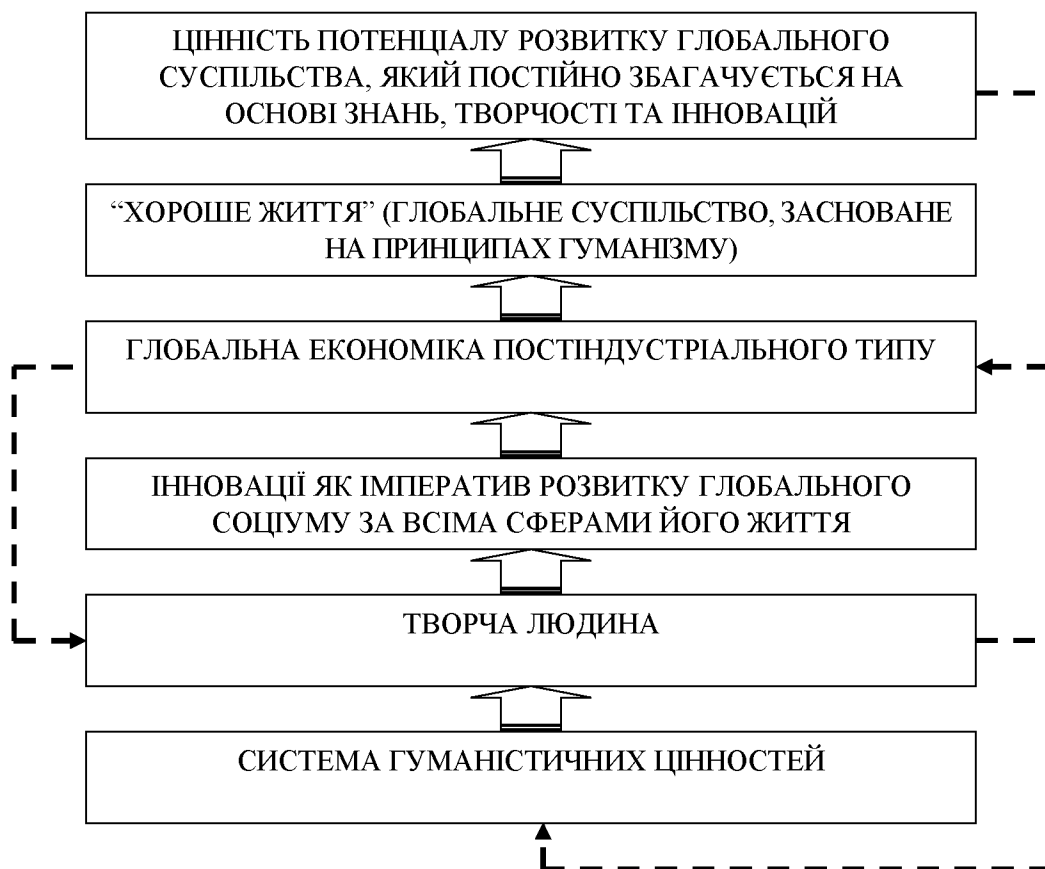

Рис. 1. Формалізація можливостей соціально-економічного розвитку глобального суспільства в
рамках концепції його трансформації

Суттєво значимим для визначення основ політико-економічної концепції забезпечення вищого рівня розвитку світового суспільства є комплексне дослідження всіх проявів життя соціуму – економіки, політики, культури, духовної та соціальної сфер. У всіх цих сферах наочно проявляються у наш час ознаки постіндустріалізму і навіть посткапіталізму. Стверджуючи це, ми підкреслюємо взаємозалежність змін глобальної економіки та глобального суспільства, що розкриваються через виявлення внутрішніх суперечностей, властивих процесам формування, функціонування та розвитку названих систем (рис. 1).

Система людського життя, яка формується на постіндустріальних засадах, націлена на соціальну ефективність, а не суто економічну у її ринковому (капіталістичному) розумінні, отже вже включає елементи субстанціональних ознак посткапіталізму. Реальність цього видається нам досить обґрунтованою. Зокрема, П. Мейсон зазначає, що базові форми посткапіталістичної економіки, які можна знайти в сучасній системі, мають властивість швидко поширюватися. Зважаючи на це, заміна капіталізму чимсь іншим вже не є утопічною мрією [3, с. 10].

Стосовно того, яким саме буде перехідний період до нового, більш досконалого типу соціально-економічних відносин, напевне стверджувати неможливо. Варіанти, що розглядаються сучасними науковцями як вірогідні, є досить різноманітними. Можливо, світ буде коливатися між різними формами соціалізму та капіталізму, відповідно до того, як кожен з них буде терпіти крах внаслідок властивих їм недоліків (Р. Коллінз); можливо, буде забезпечено збереження капіталізму в більш м'якій соціально-демократичній версії глобалізації (К. Калхун, М. Манн); альтернативою сучасному капіталізму може стати певна некапіталістична система, яка зберегає, тим не менш, властиві для капіталізму ієрархічність і поляризацію, або ж відносно демократична та відносно егалітарна система (І. Валлерстайн) [4, с. 19-20].

Бажаним для суспільства, проте надзвичайно віддаленим у часі типом соціальної системи є ноосфера – такий стан суспільного буття, визначальним явищем якого стає наукова думка; на її основі формується новий планетарний світогляд соціуму, спосіб мислення та духовність індивідів, а розвиток глобальної соціально-економічної системи спрямовується виключно в інтересах розвитку людини.

Для визначення майбутнього формату життя мегасоціуму в сучасних наукових дослідженнях використовується також концепт креатосфери. Креатосфера трактується як “світ (соціальний простір і час) співтворчості, діалогу, невідчужених відносин, в які включені Людина та її [творча] діяльність, предметний світ культури, природа (біосфера)” [5, с. 132].

Для досліджуваної нами проблематики (з'ясування умов забезпечення вищого рівня економічного та соціального розвитку світового суспільства) глибоке концептуальне бачення перспектив розвитку світового суспільства В. Вернадським є надзвичайно цінним. Створена в рамках його вчення

методологія не лише надає термінологічну визначеність майбутньої (більш досконалої) системи життя планетарного соціуму, але також пояснює зміст і наукову логіку аналізу ноосфери. Ці підходи активно використовуються в наш час у межах концепції посткапіталістичного суспільства.

П. Мейсон у своєму “посткапіталістичному проєкті” виділив такі визначальні положення: попередити енергетичну кризу та пом'якшити хаос, що викликаний кліматичними катаклізмами, за рахунок зменшення вуглецевих викидів; стабілізувати фінансову систему шляхом її соціалізації, щоб старіння населення, кліматичні зміни та надмірні борги не спровокували новий цикл буму й спаду та не зруйнували світову економіку; забезпечити процвітання та високий рівень матеріального добробуту людей (передусім шляхом застосування інформаційно містких технологій для підвищення якості здоров'я, освіти, послаблення залежності від виплат соціальної допомоги тощо); зменшити необхідну працю за рахунок використання технологій, у подальшому перетворити її на добровільну, основні товари та суспільні послуги на безкоштовні, а домінуючу економічного управління перенести з сфери праці та капіталу на енергетичну та ресурсну сфери [3, с. 367].

Грунтуючись на знаннях про природу і суспільство, В. Вернадський задовго до сучасної постановки питання суспільними науками про визначальну роль людини виявив глобальні проблеми економіки та соціуму; при цьому він не лише зауважив про їх існування, але також вказав на шляхи вирішення переважної більшості з них. В. Вернадський визначив ноосферу як нове планетарне явище, в рамках якого “людство стає найбільшою ... силою”. Людина “може і повинна перебудувати своєю працею і думкою сферу свого життя, перебудувати докорінно порівняно з тим, що було раніше. Перед нею відкриваються дедалі ширші творчі можливості” [6]. Одночасно з цим науковець позначив процес переходу до ноосфери як “новий стихійний” [6], вказавши тим самим на внутрішньо притаманну складним нелінійно утвореним суспільним системам властивість, яка проявляється в економіці та соціумі через виникнення диспропорцій, асиметрії, суперечностей, різноспрямованих тенденцій, дії продуктивних і контрпродуктивних сил тощо.

Крім того, важливо зазначити ідею В. Вернадського про автотрофічність людства, зважаючи на надзвичайну актуальність у наш час цієї наукової думки [7, с. 288-303]. Йдеться про зменшення залежності людини від живої речовини – їжі, енергії тощо – за рахунок її синтезування. Цінність цієї ідеї полягає у тому, що науковець передбачив ту силу виклику нестачі природних ресурсів, який вже в наші дні отримує глобальний соціум, а отже, і всю глибину глобальних соціально-екологічних суперечностей.

У рамках автотрофно-ноосферної концепції В. Вернадського висвітлюються також надзвичайно значущі для нинішнього етапу життя суспільства проблеми створення та використання інновацій. Науковець стверджував, що за умови високого рівня духовності планетарного суспільства поступальне

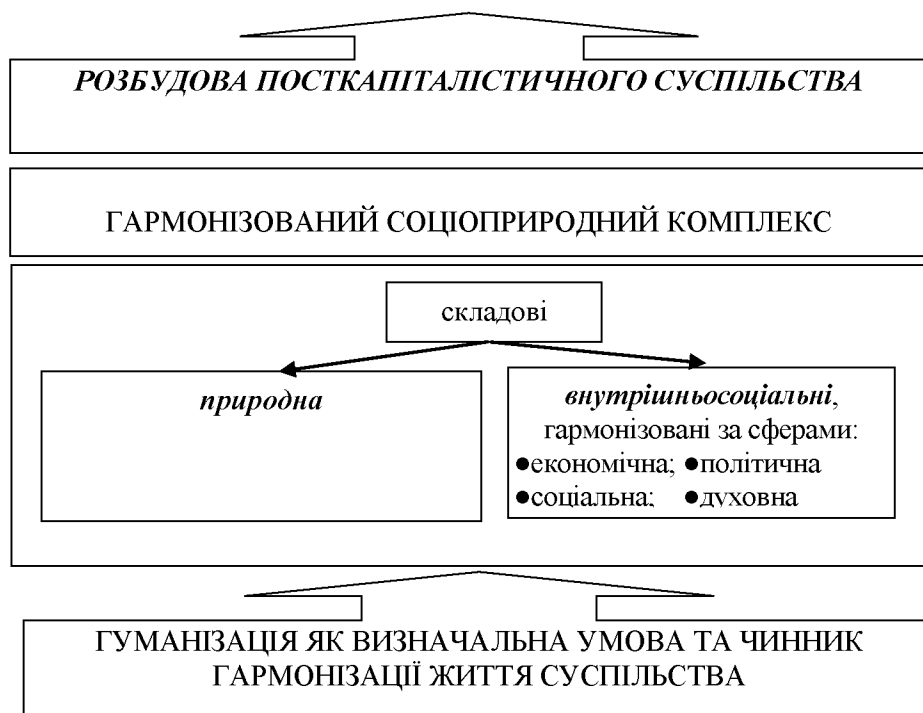

Рис. 2. Гармонізований планетарний соціоприродний комплекс

формування ноосферної цивілізації відкриває можливості створення для людства кращого життя. Однак, обґрунтовуючи гіпотезу про висхідний рух розвитку суспільства, В. Вернадський одночасно висував застереження щодо можливості поглиблення в суспільстві суперечностей, пов'язаних із науково-технічним прогресом, маючи на увазі передусім ескалацію військового потенціалу, що здатне привести людство до самознищення.

Для побудови політико-економічної концепції забезпечення вищого рівня економічного та соціального розвитку людства важливо, щоб основу наукової логіки утворювала чітка визначеність суспільної системи. На наше переконання, якщо трактувати "хороше життя" як таке, що вибудовується на засадах посткапіталізму, а вони, в свою чергу, відповідають принципам розбудови ноосфери, то аналіз не повинен обмежуватися тільки рамками соціальної системи – мова повинна йти про соціально-природну систему.

Економічна, політична, соціальна, духовна сфери утворюють планетарну внутрішньосоціальну структуру. Однак діяльність людини ширше, ніж функції, що виконуються всередині цієї системи. Організація посткапіталістичного життя суспільства (а у віддаленому майбутньому також ноосферного) передбачає, крім цього, розумну, виважену взаємодію людини з природою. У контексті розгляду питань якісної трансформації економічного та соціального розвитку глобалізованого суспільства необхідно зазначити, що процеси, які відбуваються у соціоприродному середовищі, повинні бути гармонізовані відповідно

до вищих духовних цінностей розвитку людства так само, як і у внутрішньосоціальному (рис. 2).

Відповідність цінності, якою є прогрес в інтересах людини, передбачає, що в рамках посткапіталістичної економіки буде діяти механізм, спрямований на задоволення потреби розвитку особистості, нагромадження нею знань і прагнення самореалізації; що людством буде розбудоване нове інтелектуально-духовне суспільство; що на основі узгодженого розвитку економічної, політичної, соціальної, духовної підсистем суспільства утвориться нова системна якість – внутрішньосоціальна система мегасоціуму, яка буде збалансовано розвиватися разом із соціо-природною системою, утворюючи загальний злагоджено діючий, гармонізований соціоприродний комплекс.

Однак сучасний період розвитку планетарного соціуму є лише самим початком становлення посткапіталістичних відносин. Цим принципам, а отже й інтересам розвитку суспільства, фактично протиставлені інтереси глобального капіталу. Нині це проявляється з повною очевидністю та спричиняє невизначеність майбутнього глобальної соціально-економічної системи.

Варіативність динаміки дозволяє дослідити пропонувану нами методологія циклічності світового розвитку, яку первинно визначають неперервні цикли суперечностей (виникнення – становлення – розвиток – конфлікт), що виникають у суспільстві¹. Динаміка обох складових системи – природна та соціальна – чітко простежується в рамках циклізму, котрий трактується нами як історичний шлях, що

¹ Див. Дейнека Т. А. Суперечності глобалізованого суспільства в аспекті проблем світового економічного порядку /

Т. А. Дейнека // Економічна теорія та право. – 2017. – №1 (28). – С. 32-41.

пройдений людством, та як форма циклічно цілісного світового розвитку.

Названа методологія враховує можливості поєднання принципів синергетики (складноутвореності соціально-економічних систем і нелінійності історичного розвитку суспільства), циклізму (як форми руху, за яким відбувається зміна цивілізацій) та векторної визначеності такого руху (відносно осі часу прогрес / регрес). Згідно з нею результатами суперечності процесів, які відбуваються в глобальному соціумі (або інакше кажучи, наслідками боротьби ціннісних орієнтирів), можуть стати як цивілізаційний прогрес, так і його консервація або регрес. Невизначеність подальшого ходу подій полягає у тому, що остаточний сценарій їх розвитку залежить від того, чи стане громадянське суспільство визначальною силою майбутніх перетворень та чи здобуде інтелектуально-інноваційний капітал (капітал творення) силу визначального чинника, здатного потенціювати соціально-економічну динаміку.

Цей контекст добре унаочнює порівняння розвитку суспільства з розвитком живого організму, яке свого часу зробив Г. Спенсор [8]. Згідно з його сприйняттям суспільна динаміка слідує від однорідного (гомогенного) стану до складного (гетерогенного); відбувається диференціація соціальних структур, утворення між ними зв'язків і взаємовідносин. Науковці коментують [7, с. 86], що розвиток соціуму розглядається Г. Спенсором як хвилеподібний процес, обумовлений порушенням і відновленням соціальної рівноваги. Суспільство рухається через військові та промислові структури до такої організації, у рамках якої задовольняються як суспільні, так і соціальні потреби.

Розвиток природи (як і соціуму, як і їх обопільно зумовленої взаємодії) є циклічним. Дослідження залежності розвитку цивілізацій від природних умов (соціокультурні концепції “географічного детермінізму”) до теперішнього часу не втрачають актуальності. Сучасні науковці стверджують: саме на основі моніторингу циклічності геологічної історії Землі та змін, що відбуваються в рамках галактичного року, здійснюються нині дослідження процесу трансформації природних циклів біосфери під впливом техніко-антропогенних факторів [7, с. 80].

Для розвитку науки і техніки також властива циклічність, що, в свою чергу, пов'язано з появою інновацій та зумовленого ними хвилеподібного руху процесів в економіці. Довгий господарський цикл є як економічним, так і соціокультурним процесом, оскільки саме людина своєю діяльністю зумовлює такий тип динаміки. Досліджуючи великі цикли, М. Кондратьєв [9] довів, що кардинальні зміни в суспільстві є передусім наслідком трансформації економічних умов життя людства. Підтверджуючи зв'язок між економічними та соціокультурними чинниками, він також показав, як на фоні зростаючої фази економічних циклів у суспільстві проявляються такі негативні явища, як війни та соціальні потрясіння.

Як підтверджують дослідження Гейдельберзького інституту міжнародних досліджень конфліктних ситуацій, рівень конфліктності у наш час

істотно збільшився. Станом на 2014 р. у світі нараховувалося 424 політичних конфлікти, 223 з них із масованим або обмеженим використанням насильства, у тому числі 46 військових. Аналізуючи сучасну ситуацію, науковці вказують на існування глобальних циклів конфліктності та визначають сучасний етап життя планетарного суспільства як високій та одночасно як такий, де конфліктність та нестабільність збільшується [10, с. 90, 94].

Весь історичний процес розвитку людства фактично є циклічним. Науковці ідентифікують його як “циклічну флуктацію” (тобто зміну культур, які “перетікають” одна з одної) [11]; розглядають світову історію як сукупність цивілізацій, які в своєму розвитку проходять однакові фази трансформацій (від підйому до розпаду та загибелі) [12]; вказують на циклічну здатність людей до творчості, яка забезпечує історичний динамізм [13].

Сучасний трансформаційний період світової економіки є надзвичайно контроверзним, оскільки це період глибокої системної кризи, з якої суспільство намагається знайти вихід. Отже, якщо ідентифікувати історичний рух суспільства як нескінченну череду циклів, логічно припустити, що у наш час має місце екстремум. Він відповідає не найвищій точці розвитку, досягнутого людством, а навпаки, найнижчій, але такий, що є приналежною зростаючому вектору цивілізаційного прогресу. Це підтверджує також динаміка світових господарських процесів: нині розпочався економічний підйом, тобто рух від нижнього екстремуму вдовж підвищувальної фази циклу в напрямку зростання.

Зважаючи на це, на нашу думку, при обґрунтуванні політико-економічної концепції трансформації економічного та соціального розвитку глобалізованого суспільства недоречно розглядати фаталістичну гіпотезу світової катастрофи та невідворотності руху суспільства за деградаційною спіраллю. Людство повинно знайти шляхи подолання суперечностей, в основі яких знаходиться боротьба цінностей споживацтва (відповідно матеріальній основі індустріальної економіки) та “хорошого життя” в рамках затвердження цінностей посткапіталістичного суспільства (відповідно постіндустріальному способу виробництва благ).

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. За результатами проведеного дослідження представлена у вигляді формалізованої моделі політико-економічна концепція трансформації економічного та соціального розвитку глобального суспільства. Її зміст визначає взаємозалежність процесів формування, функціонування та розвитку глобальної економіки та глобального суспільства; генеральною метою змін у житті планетарного соціуму є розбудова “хорошого життя” (глобального суспільства, заснованого на принципах гуманізму), матеріальною основою якого є глобальна економіка посткапіталістичного / постіндустріального типу; кінцевим результатом змін, що відбуваються в процесі трансформації суспільства та його господарської сфери, стає сформована цінність потенціалу розвитку, наявність якої одночасно означає створення умов для початку нового

висхідного циклу відтворення через постійне збагачення названої цінності на основі знань, творчості людини та створених нею інновацій.

ЛИТЕРАТУРА

1. Армстронг Дж. Правила жизни от Фридриха Ницше / Д. Армстронг. – М. : ООО “Эксмо” 2015. – 144 с.

2. Фелпс Э. Массовое процветание: Как низовые инновации стали источником рабочих мест, новых возможностей и изменений / Э. Фелпс; [пер. с англ. Д. Кралечкина; науч. ред. перевода А. Смирнов]. – М. : Изд-во Института Гайдара; Фонд “Либеральная Миссия”, 2015. – 472 с.

3. Мейсон П. Посткапитализм. Путеводитель по нашему будущему / П. Мейсон. – М. : ООО “Ад Маргинем Пресс”, 2016. – 416 с.

4. Есть ли будущее у капитализма? Сб. статей И. Вальерстайна, Р. Коллинза, М. Манна, Г. Дерлугьяна, К. Калхуна / [пер. с англ., под ред. Г. Дерлугьяна]. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2015. – 320 с.

5. Бузгалин А. В. Глобальный капитал / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов : в 2-х тт. Т. 2 Теория: Глобальная гегемония капитала и ее пределы (“Капитал” re-loaded). – М. : ЛЕНАНД, 2015. – 912 с.

6. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста [Электронный ресурс] / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1988. – 522 с. – Режим доступа :

<http://www.runivers.ru/bookreader/book146742/#page/1/mode/1up>.

7. Лось В. А. Социокультурный анализ цивилизационных процессов: взаимосвязь циклических и линейных подходов к динамике мирового развития / В. А. Лось // Век глобализации. – 2014. – № 2. – С. 78-90.

8. Спенсер Г. Синтетическая философия [The Synthetic philosophy by Herbert Spenser] [Электронный ресурс] / Г. Спенсер; [пер. с англ.]. – К. : Ника-Центр, 1997. – 512 с. – Режим доступа : <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnp3Rvcmlhc29jaW9sb2d5fGd4OjJjMDE5NGMxNTg0YWQ0NDQ>.

9. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев; Избранные труды [Текст]. – М. : Экономика, 2002. – 767 с.

10. Проблемы конфликтности в современном мире // Мировая экономика и международные отношения. – 2016. – Т. 60. – № 6. – С. 90-101.

11. Сорокин П. А. Социальная мобильность, ее формы и флуктуации : Человек. Цивилизация. Общество [Электронный ресурс] / П. А. Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – Режим доступа : <http://socportal.ucoz.ru/KYRSI/SorokinP.SocialMobility.doc>.

12. Тойнби А. Дж. Исследование истории: в 3 тт. [Электронный ресурс] / А. Дж. Тойнби; [пер. К. Я. Кожурина]. – СПб. : Изд-во СПб ун-та, Изд-во Олега Абышко, 2006. – Режим доступа : <http://www.lib.ru/HISTORY/TOYNBEE/history.txt#Toynbee104.htm>.

13. Гумилев Л. Этногенез и биосфера Земли [Электронный ресурс] / Л. Гумилев. – СПб. : Астрель, 2005. – Режим доступа : <https://www.e-reading.club/>

[ding.club/bookreader.php/17542/Gumilev_-_Etnogenez_i_biosfera_Zemli.html](http://www.e-reading.club/bookreader.php/17542/Gumilev_-_Etnogenez_i_biosfera_Zemli.html).

14. Дейнека Т. А. Суперечности глобализованого суспільства в аспекті проблем світового економічного порядку / Т. А. Дейнека // Економічна теорія та право. – 2017. – №1 (28). – С. 32-41.

REFERENCES

1. Armstrong, Dzh. (2015), *Pravila zhizni ot Fridriha Nicshe*, ООО “Jeksmo”, M., 144 s.

2. Felps, Je. (2015), *Massovoe procvetanie: Kak nizovye innovacii stali istochnikom rabochih mest, novyh vozmozhnostej i izmenenij*, Izdatel'stvo Instituta Gajdara, Fond “Liberal'naja Missija”, M., 472 s.

3. Mejson, P. (2016), *Postkapitalizm. Putevoditel' po nashemu budushhemu*, ООО “Ad Marginem Press”, M., 416 s.

4. *Est' li budushhee u kapitalizma? Sbornik statej* I. Vallerstajna, R. Kollinza, M. Manna, G. Derlug'jana, K. Kalhuna (2015), Izdatel'stvo Instituta Gajdara, M., 320 s.

5. Buzgalin, A. V. and Kolganov, A. I. (2015), *Global'nyj kapital, T. 2, Teorija: Global'naja gegemonija kapitala i ee predely* (“Kapital” re-loaded), LENAND, M., 912 s.

6. Vernadskij, V. I. (1988), *Filosofskie mysli naturalista*, Nauka, M., 522 s., available at: <http://www.runivers.ru/bookreader/book146742/#page/1/mode/1up>.

7. Los', V. A. (2014), *Sociokul'turnyj analiz civilizacionnyh processov: vzaimosvjaz' ciklichnyh i linejnyh podhodov k dinamike mirovogo razvitija, Vek globalizacii*, № 2, s. 78-90.

8. Spenser, G. (1997), *Sinteticheskaja filosofija*, Nika-Centr, K., 512 s., available at: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnp3Rvcmlhc29jaW9sb2d5fGd4OjJjMDE5NGMxNTg0YWQ0NDQ>.

9. Kondrat'ev, N. D. (2002), *Bol'shie cikly kon'junktury i teorija predvidenija*, Izbrannye trudy, Jekonomika, M., 767 s.

10. *Problemy konfliktnosti v sovremennom mire, Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija* (2016), T. 60, № 6, s. 90-101.

11. Sorokin, P. A. (1992), *Social'naja mobil'nost', ee formy i fluktuacii : Chelovek. Civilizacija. Obshhestvo*, Politizdat, M., available at: <http://socportal.ucoz.ru/KYRSI/SorokinP.SocialMobility.doc>.

12. Tojnbi, A. Dzh. (2006), *Issledovanie istorii*, Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta, Izdatel'stvo Olega Abyshko, SPb., available at: <http://www.lib.ru/HISTORY/TOYNBEE/history.txt#Toynbee104.htm>.

13. Gumilev, L. (2005), *Jetnogenez i biosfera Zemli*, Astrel', available at: https://www.e-reading.club/bookreader.php/17542/Gumilev_-_Etnogenez_i_biosfera_Zemli.html.

14. Dejneka, T. A. (2017), *Superechnosti hlobalizovanoho suspil'stva v aspekti problem svitovoho ekonomichnoho poriadku, Ekonomichna teoriia ta pravo*, №1 (28), s. 32-41.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ВІСНИК
ЛЬВІВСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Збірник наукових праць

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Випуск 53

Літературний редактор – Муравицька Н. О.
Коректор – Мох О. П.

Комп'ютерний макет видавництва
ЛЬВІВСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Електронна версія : <http://www.lute.lviv.ua/education/nauk-vydan/visnyk-ekon/>

Підписано до друку 14.11.2017 р.
Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк на різнографі.
23 др. арк. 21,49 ум. др. арк. 16,07 облік. видавн. арк.
Тираж 300 прим. Зам. 115.

Віддруковано в друк. видавництва Львівського торговельно-економічного університету
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 10. Тел. 244-40-19. e-mail drook@ukr.net
Свідоцтво Держкомітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України
серія ДК № 5149 від 15.07.2016 р.